

Натисніть тут, щоб

КУПИТИ КНИГУ НА САЙТІ

або

замовляйте по телефону:

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

БІБЛІОТЕКА ВЧИТЕЛЯ

О.П. Онишків, З.М. Онишків, Л.П. Вашків

УРОКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

2 клас

Посібник для вчителя

Тернопіль
Навчальна книга – Богдан

УДК 371.32:51
ББК 74.262.21
О-58

Рецензенти:
кандидат педагогічних наук, доцент
Т.В. Гладюк
вчитель вищої категорії, старший вчитель
Н.Я. Походжай

Серію засновано 2007 року

Онишків О.П.

О-58 Уроки української мови : 2 клас : посібник для вчителя /
О.П. Онишків, З.М. Онишків, Л.П. Вашків. — Тернопіль :
Навчальна книга — Богдан, 2016. — 272 с. — (Бібліотека
вчителя).

ISBN 978-966-10-1765-7 (серія)
ISBN 978-966-10-3533-0

У посібнику подано розгорнуті конспекти уроків з української мови, зміст яких відповідає новій навчальній програмі Міністерства освіти і науки України, Державному стандарту початкової загальної освіти та підручнику “Українська мова. 2 клас” (авт. Вашуленко М.С., Дубовик С.Г.).

Запропоновано зразки бесід під час вивчення нового матеріалу, опорні схеми, таблиці, малюнки; різні види роботи над мовним матеріалом, правилами; каліграфічні хвилинки, творчі завдання, різноманітний цікавий та ігровий матеріал.

Для вчителів початкових класів, студентів педагогічних навчальних закладів.

УДК 371.32:51
ББК 74.262.21

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-1765-7 (серія)
ISBN 978-966-10-3533-0

© Навчальна книга — Богдан, 2016

УРОК 1

Дата _____

Клас _____

Тема. Звуки і букви. Звуковий аналіз слів. (Вправи 1-6.)

Мета. Повторити і закріпити уявлення дітей про фонетичну і графічну системи рідної мови, актуалізувати знання учнів про звуки мовлення і букви, якими вони позначаються.

Обладнання. Малюнок Пізнайка, предметні малюнки (тварини), таблиця почуттів (додаток № 1).

Додатковий матеріал до уроку

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Вчитель.

– Добрий день!
У добрий час
радо я вітаю вас.
З миром зустрічаю,
щастя вам бажаю.

2. Автотренінг.

– А тепер давайте проведемо автотренінг і налаштуємось на урок.

Я – учень (учениця).

Я ходжу до школи.

Мене вчать учитися.

Я все розумію.

Я хочу все знати.

3. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Вправа “Мікрофон”.

– Яким, на вашу думку, має бути наш урок? (*Цікавим.*)

– А ви якими повинні бути на уроці? (*Уважними, активними.*)

– Отже, якщо ви будете саме такими, то ми разом створимо цікавий, творчий урок. А він у нас сьогодні незвичайний. Ми починаємо подорож до країни Граматики, а провідником у нас буде наш підручник “Українська мова”.

II. Повторення вивченого за 1 клас. Тестові завдання (с. 3-6).

III. Ознайомлення з підручником М.С. Вашуленка та С.Г. Дубовик “Українська мова. 2 клас”.

1. Аналіз інформації, розміщеної на форзаці.

2. Бесіда за змістом Державного Гімну України.

а) Читання або співання Гімну України.

б) Слово вчителя.

– У приспіві мовиться: “душу й тіло ми положим за нашу свободу”. Як ви розумієте ці слова? (*Відповіді учнів.*)

– Любі діти, свобода, довговічність народу, нації – це насамперед наявність у нього рідної мови і незнищенність цієї мови, бо коли вмирає мова – гине нація.

в) Ознайомлення з умовними позначеннями і схемою змісту виучуваного розділу “Звуки і букви. Склад. Наголос”.

IV. Повідомлення теми уроку.

– Сьогодні до нас на урок завітав Пізнайко. Він хоче дізнатися, що із вивченого у 1 класі ви пам’ятаєте і чи готові до подорожі у країну Граматики.

Порада Пізнайка. Звуки і букви навчись розрізняти –
будеш докладно фонетику знати.

Каліграфічна хвилинка.

М ММ МММ ОМ ЕМ ВМ
рідна мова

– Поділіть слова на склади.

– Складіть речення зі словом *мова*.

V. Робота з підручником.

1. Поетична хвилинка (за вправою 1).

- а) Читання вчителем або підготовленими учнями поезії Ліни Костенко “Красива осінь вишиває клени”.
- б) Бесіда за змістом вірша.
- Що робить осінь?
  - Про що просить листя в осені?
  - Які почуття викликає ця поезія? (Можна використати таблицю почуттів.

Додаток № 1.)

– Чи актуальний цей вірш сьогодні? Чому?

в) – Назвіть звуки у слові *осінь*.

2. Звуковий аналіз слів.

а) Загадка.

Вправа 2.

Прочитайте і відгадайте загадку. (Книга.)

– Вимовте слово-відгадку. Назвіть ланцюжок звуків слова-відгадки.

– Складіть звукову модель слова *книга*.

– На які дві частини поділене слово? (На склади.)

б) Повторення правила про звуки (с. 4).

– *Пригадай!* Звуки ми чуємо і вимовляємо. З них утворюються слова.

в) Спостереження над мовним матеріалом.

сом	бак	гірка	казка
сам	бік	нірка	кашка
сум	бук	сірка	каска
сім	бик	зірка	качка

– Якими звуками відрізняються слова кожного стовпчика?

Висновок. Наша мова – звукова. Але окремо взяті звуки нічого не означають. Тільки в певному поєднанні творяться слова. Звуки мови служать для розпізнавання та розрізнення значення слів.

г) Списування вірша.

Вправа 3.

– До кого звертається поет у вірші?

– До чого він закликає?

– Спишіть перший рядок вірша.

– Які слова у вірші відповідають даним звуковим моделям?

$\overset{\cdot}{=}$ $\square$ $\overset{\cdot}{-}$ $\overset{\cdot}{-}$ $\square$

(дітки)

$\overset{\cdot}{=}$ $\square$ $\overset{\cdot}{=}$ $\square$

(любі)

– Чітко вимовте кожен звук у цих словах.

Фізкультхвилинка.

Ми і вчились, і трудились.
 І, напевно, вже стомились.
 Тож давайте для розрядки
 зробим кілька вправ зарядки.
 Раз! – підняли руки вгору.
 Два! – нагнулися додолу.
 Три! – повернулись вправо, вліво.
 На “чотири” – враз присіли.
 Похитали головою,
 ще й притупнули ногою.
 Пальчиками повертіли
 і за парти тихо сіли.

3. Пізнаюча рубрика “Слово про слово”.

Звук – елемент людської мови, утворений за допомогою мовлення (пояснення значення слова *звук*, с. 5).

4. Зіставлення звуків і букв.

а) Робота з предметними малюнками (на дошці виставлено малюнки тварин).

– Хто зображений на малюнку?

– Назвіть перший (останній) звук кожного слова, охарактеризуйте його (*голосний, приголосний; твердий чи м'який*).

– Якими буквами запишіть назви зображених тварин?

б) Складання слів із “розсипаних” звуків.

Вправа 4.

- Які слова можна скласти з цих звуків? (*Школа, урок, учень.*)
- Запишіть утворені слова.
- Назвіть кожну букву у цих словах.

в) Вірш від Пізнайка.

Коли ротик розкриваєм,
тоді звуки вимовляєм.
Коли ручку беремо,
тоді букви пишемо.

5. Робота в парах.

Вправа 5.

- Прочитайте прислів'я.
Земля багата – народ багатий.
Земля – наша мати, усіх годує.
- Поясніть одне одному, як ви розумієте їх зміст.
- Запишіть одне прислів'я (*на вибір*).
- Вимовте звуки у записаних словах.

6. Гра “Ланцюжок”.

Учні по черзі називають слова, що починаються звуком, яким закінчилось попереднє слово.

Наприклад: клас, сад, дуб, і т. д.

- Пізнайко починає гру: урок – ..., ...

VI. Осмислення, узагальнення і систематизація знань.

1. **Вправи для самостійної роботи.** (*Робочий зошит. 2 клас. Частина 1, с. 3.*)
2. **Робота з картками.** (*с. 5*)
3. **Поточний бліц-контроль.** (*Картка 1.*)

VII. Підсумок уроку.

- Над чим ми працювали на сьогоднішньому уроці?
- Про що нове дізналися?
- Чи справдились ваші очікування від уроку?
- Подивіться на свої записи в зошитах і скажіть, хто задоволений своєю каліграфією.
- Хто бажає продовжити подорож в країну Граматики?

VIII. Повідомлення домашнього завдання (*з попереднім інструктажем*).

Вправа 6. Повторити правило, с. 4.

A series of horizontal dotted lines for writing.

УРОК 2

Дата _____

Клас _____

Тема. Звуки і букви. Виділення слів, які відрізняються одним звуком.
(Вправи 7-11.)

Мета. Вчити розрізняти звуки і букви української мови. Вести спостереження за роллю звуків у розрізненні значення слова. Збагачувати словниковий запас.

Обладнання. Малюнок Пізнайка, малюнок дубочка (до каліграфічної хвилинки), роздруковані на кожного учня матеріали для продовження діалогу.

Додатковий матеріал до уроку

Хід уроку

I. Організація класу.

Щоб помилки хитрі й спритні
не ховались у рядках,
щоб всі букви в кожному слові
опинились на місцях,
будем гарно працювати,
свою пильність розвивати.

II. Перевірка домашнього завдання.

1. Вправа “Продовж речення”.

- Слова складаються ... (зі звуків).
- Звуки ми ... (вимовляємо, чуємо).
- Букви ми ... (бачимо, читаємо, пишемо).

2. Вправа 6.

- Прочитайте записані речення.
- Чому берези сумували?
- Послідовно вимовте звуки у виділених словах (осінь, стрічки, їх).
- Запишіть звукову модель одного із цих слів (на вибір) на дошці. Звірте із записом у зошиті.

III. Закріплення вивченого матеріалу.

1. Повідомлення теми уроку.

– На сьогоднішньому уроці продовжимо подорож у країну Граматики. При цьому ми маємо виконати кілька завдань від Пізнайка і бути дуже пильними, щоб звуки нас не перехитрили.

2. Вправи на спостереження за роллю звуків у словах.

а) Метаграми.

Вправа 7 (Гілка – білка.)

- Запишіть слова-відгадки.
- Вимовте звуки у словах-відгадках.
  - З **К** дерева захищає
і на них вона завжди.
  - З **Н** звірятко заховає,
коли треба, від біди.
  - З **Г** з-за хмари виглядає,
шапку сніжну не скидає. (Кора – нора – гора)

- Вимовте приголосні звуки у словах-відгадках.
- Запишіть слова.

б) Творче завдання.

Вправа 8.

– Доберіть до поданих слів такі, що відрізняються першим звуком. (Клин – млин, калина – малина, чайка – майка (жайка, лайка), колос – голос, пічка – нічка, шибка – рибка, парти – карти, балка – палка.)

- Запишіть слова за зразком.

Калина – **м**алина, ...

- Підкресліть букви, якими вони відрізняються.
- Усно складіть речення з двома словами (на вибір).

в) “Весела переплутанка”.

Вправа 9.

- Виразно прочитайте віршики-веселинки.
- Чи погоджуєтесь ви зі змістом веселинок?
- Поясніть, що наплутав автор. Виправте помилки. (*Рік – ра^к, колосок – колобок, клітку – квітку.*)

– Запишіть слова за зразком.

Рік – ра^к.

– Послідовно вимовте звуки у записаних словах.

Фізкультхвилинка.

Проти сонця на горбочку
випинаються дубочки.
Свіжий вітер повіва,
міцне гілля нагина.
Так щоранку всі дубочки
роблять вправи на горбочку –
і тому вони гінкі,
і тому вони стрункі.

• **Каліграфічна хвилинка.**

- Про які дерева мовиться у фізкультхвилинці? (*Дубочки.*)
- Запишіть каліграфічно це слово. Які ще слова сховались у слові *дубочки*? (*Дубочки, дуб, бочки, очки.*)
- Виберіть із каліграфічної хвилинки слова, з яких можна скласти метаграми. (*Дубочки – зубочки, дуб – зуб – куб, бочки – дочки – сочки.*)
- Допишіть до каліграфічної хвилинки утворені слова. З однією групою (парою) слів (на вибір) складіть метаграму. (*Наприклад. З д – у лісі я расту. З з – у роті виросту.*) (*Дуб – зуб*)

3. Розвиток мовлення (робота в парах).

- а) Хвилинка спілкування “Для цікавих читачів і уважних слухачів” (підручник, с. 7).**
  - Діти, прочитайте короткий діалог і подумайте, як би ви продовжили розмову.
  - Продовжіть діалог в парах. (*Матеріал для продовження діалогу можна роздрукувати на кожного учня.*)

• **Читалочка-переставлялочка.**

(*Читати швидко кілька разів, щоб почути нове слово.*)

<i>но – ра</i>	<i>ра – ма</i>
<i>ка – бан</i>	<i>ли – па</i>
<i>тро – хи</i>	<i>ма – ла</i>
<i>ма – са</i>	<i>то – вар</i>
<i>тра – ва</i>	<i>ти – ша</i>
<i>ко – мар</i>	<i>си – ро</i>
<i>ла – пи</i>	<i>на – каз</i>
<i>на – ша</i>	<i>рі – па</i>
<i>ло – сі</i>	<i>сі – ли</i>
<i>ло – ви</i>	<i>си – ли</i>
<i>ди – во</i>	<i>ко – миш</i>
<i>ко – ли</i>	<i>рі – ка</i>
<i>чай – ка</i>	<i>ли – ти</i>

• **Відгадайте метаграми, заховані у віршах-загадках.**

- 1) З “М” – солоня вода.
З “Г” – сльози й біда.
- 2) З “М” – велике й гучне.
З “Т”, як випечеш, – смачне.
- 3) З “Б” – сиджу на гілці.
З “Г” – зручна я білці.
- 4) З “Р” – для стовбура піджак.
З “М” я – розділовий знак.
З “З” – я скубаю траву.
З “С” – траву я вже кошу.

• **Календарне слово.**

Слово є календарне в мові,
є три звуки у цьому слові.
Варто перший лиш звук змінити –
вже напій ми зможемо пити.
Зміним другий – покаже клешні
й поповзе у води тутешні.
Зміним третій звук для забави –
буде вже синонім канави.
Не потрапте туди в пільмі...
Дальші зміни робіть самі.
Назвіть основне слово
і похідні від нього. (вір, жар, кіс, жір)
Дмитро Білоус

• **Відгадай обов'язково,
як літера міняє слово.**

Всього чотири літери у слові,
а зміст його міняють початкові:
з **г** – буде чорна птиця дика,
з **п** – інша, горда і велика,
з **к** – вже напій пахучий буде,
що для гостей готують люди;
з **л** – виріб, дошка з стояками,
де спочиваємо ми з вами,
також вибій, на шахтах знаний,
і – вивержень потік вулканний.
Коли ж там **С** поставлю я,
то буде вже людське ім'я.
Які це слова? (ввао, ввап, ввак, вван, вваї)
Дмитро Білоус

б) Творча вправа “Чи письменником я стану?”

Вправа 10.

– Прочитайте слова. (*Косар, трава, рукав, перон, умова.*)

– Вилучіть один звук так, щоб вийшло інше слово. (*Коса, трава, рука, перо, мова.*)

– Запишіть утворені слова.

– Послідовно вимовте всі звуки у слові, яке закінчується на **о**. (*Перо.*)

– Складіть власну розповідь-казку чи фантазію, послідовно використовуючи утворені слова.

(*Наприклад. Новенька блискуча гостра коса танцювала вихилясами у траві, аж втомилася рука косаря. Рука прийшла в гості до пера і разом вони попросили мову дібрати найвеселіші слова про косу-танцюристку.*)

IV. Осмислення, узагальнення і систематизація знань.

1. **Вправи для самостійної роботи.** (*Робочий зошит. 2 клас. Частина 1, с. 4.*)

2. **Робота з картками.** (*с. 6*)

V. Підсумок уроку.

VI. Повідомлення домашнього завдання (з попереднім інструктажем).

Вправа 11, с. 7.

A series of horizontal dotted lines for writing, spanning the width of the page.

УРОК 3

Дата _____

Клас _____

Тема. Розрізнення звуків і букв. Абетка. (Вправи 12-15.)

Мета. Продовжувати вчити розрізняти звуки і букви української мови. Збагачувати словниковий запас учнів. Виробляти вміння самостійно працювати із завданнями підручника.

Обладнання. Таблиця “Алфавіт”, малюнки Пізнайка.

Хід уроку

I. Організація класу.

- Усміхніться всім навколо:
небу, сонцю, добрим людям,
і тоді обов’язково
наш урок цікавим буде.
Не тільки слухайте, а й прислухайтесь.
Не тільки дивіться, а й придивляйтесь.

II. Перевірка домашнього завдання.

Вправа 11.

– Прочитайте, які нові слова ви записали, змінюючи у слові РІК першу букву. (Рік – сік, лік, вік, бік, пік, тик.)

– Поясніть, що означає кожне з утворених слів. На яке питання відповідає кожне слово?

– Наведіть власні приклади слів, що відрізняються тільки одним звуком.

III. Актуалізація опорних знань та чуттєвого досвіду учнів.

– А зараз не просто слухайте, а прислухайтесь до себе і скажіть, які звуки довкілля вам любі й милі вашому серцю. (Можливі відповіді дітей: шум вітру, музичні звуки, пташиний спів, рипіння снігу, тиха розмова з другом і т. д.)

– А ще вдумайтесь, чи є у вас улюблені звуки мовлення. Назвіть їх.

– *Увага!* Загляньте у зошит на ваше домашнє завдання, придивіться до записаних слів і назвіть, які букви ви використали, щоб утворити нові слова від слова рік.

IV. Повідомлення теми і завдань уроку.

– Отже, діти, до чого людина може прислухатись? (До звуків.)

– А до чого може придивлятися у зошиті чи книжці? (До написаних чи видрукованих слів, літер (букв), знаків.)

– Ось ви і сформулювали тему сьогоднішнього уроку: “Звуки і букви”.

V. Сприймання і усвідомлення учнями нового матеріалу.

1. Робота з підручником.

а) Вправа 12.

– Прочитайте і відгадайте загадку. (Звуки і букви.)

– Запишіть у зошиті слова-відгадки. (Звуки, букви.)

– Що сказано у загадці про букви? (Їх багато.)

– Доберіть і запишіть синоніми (слово, близьке за значенням) до слова БУКВИ. (Літери.)

– А що зазначено у загадці про звуки? (Їх чують.)

– Прочитайте і самостійно виконайте третє завдання: послідовно назвіть звуки і букви у слові чують.

– *Візьміть до уваги!* Буква ь (м’який знак) окремого звука не позначає.

б) Пізнайкова рубрика “Слово про слово” (пояснення значення слова БУКВА, с. 8).

Буква – письмовий знак, що позначає один звук або сполучення двох звуків.

2. Каліграфічна хвилинка.

– Діти, ще раз пригадайте і назвіть для Пізнайка синонім до слова *буква*. (Літера.)

– А тепер Пізнайко просить виконати такі завдання:

– команда хлопчиків добирає, називає і записує кілька букв, що позначають один звук (а, б, в, г...);

– команда дівчаток добирає, називає і записує літери, які позначають сполучення двох звуків (я, ю, є, ї, щ).

— Доберіть і запишіть по 3-4 слова, які починаються літерами з вашої каліграфічної хвилинка.

Фізкультхвилинка.

VI. Осмислення, узагальнення і систематизація знань.

1. Розрізнення понять “звук” і “буква”.

а) Поетична хвилинка (за вправою 13).

— Уявіть себе диктором дитячої програми “Золотий ключик” і ніби з екрана телевізора прочитайте вірш Надії Становської “Звуки і букви”.

— Ще раз зверніть увагу, що мовиться у вірші про звуки, а що — про букви. (“Звуки можна тільки слухать. Букви ж треба розглядати, друкувати і писати”.)

б) Списування із завданням. (Вправа 13, завд. 3.)

— Каліграфічно спишіть три останні рядки вірша. Якщо справитеся з письмом швидше від своїх друзів, вивчіть списаний текст напам’ять.

2. Робота з правилом.

— Діти, уважно прочитайте правило на с. 8.

— *Правило.* Звуки ми чуємо і вимовляємо.

Букви ми бачимо, читаємо і пишемо.

— Пригадайте і скажіть, де вам уже траплялись твердження, схожі до цього правила. (*У тексті вправ 12 і 13.*)

— Доведіть на власних прикладах правило про розрізнення звуків і букв. (*Наприклад. Я вимовляю звук [a], а літеру, що позначає цей звук, я можу побачити в книзі, написати її або “надрукувати”.*)

Висновок. Отже, звуки ми чуємо, вимовляємо, їх можна розрізнити на слух, за способом вимовляння, за відчуттями, які одержуємо від роботи мовленнєвих органів, а букви пишемо, “друкуємо”, знаходимо в касі розрізної азбуки, зіставляємо між собою за формою, розміром, наявними в них графічними елементами.

(*Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М.С. Ващуленка. — К.: Літера ЛТД, 2011. — С. 34.*)

3. Збагачення словникового запасу (за вправою 14).

а) — Працюємо разом!

— Відновіть вірш, виконавши перше завдання вправи 14.

(Щасливо й дружно, як сім’я,

усі тут літери живуть.

Їх 33 — від А до Я.

Це місто алфавітом звуть.)

— Як по-іншому можна назвати *алфавіт*? Скористайтеся підказкою, що на с. 8 (слова в рамочці).

б) Пізнайкова рубрика “Слова про слово” (пояснення значення слова *абетка* (*алфавіт*), с. 8).

Абетка (*алфавіт*) — сукупність літер, прийнятих у писемності якої-небудь мови і розміщених у певному порядку.

в) Робота з таблицею “Алфавіт”.

— Покажіть і назвіть першу й останню літеру алфавіту.

— Скільки всього літер в українській абетці? Скористайтеся підказкою вправ 14. (*Їх 33 — від А до Я.*)

— Покажіть букви, які завжди позначають два звуки. Назвіть їх. (*ї, щ*)

— Назвіть улюблені букви української абетки і букви, які найважче було писати.

4. Вправи для самостійної роботи. (Робочий зошит. 2 клас. Частина 1, с. 5.)

5. Робота з картками. (с. 7)

VII. Підсумок уроку.

— Яке правило допоможе розрізнити звуки і букви? (*Правило на с. 8.*)

— Скільки літер в українському алфавіті? (*33*)

— Що потрібно пам’ятати про букву *ь*? (*Буква ь окремого звука не позначає.*)

— Якими новими словами ви збагатили свій словниковий запис?

VIII. Повідомлення домашнього завдання з попереднім інструктажем.

Вправа 15, правило на с. 8 — повторити.